

Az ingázók (és a falusi munkások) fogyasztása az 1960-as években

Kisőrsi Zsófia (PhD)

2024.04.10.

Mozaikok az életmód és a mentalitás történetéből

Szombathely

*„Mi a munkára születtünk a gyárban,
és a gyáron kívül is.”*

Miről lesz szó?

- Források
- Kik és mennyien voltak a falusi munkások, és az ingázók?
- Fogyasztása 1965-ben és 1971-ben – statisztika
- Fogyasztása – megéléstörténet
- Jövedelme és társadalmi szerep munkahelyükön
- Ingázók és a falusi munkások mezőgazdaságból származó bevétele
 - Motivációk
 - Formák
 - Politikai diskurzusok
 - Sajtó
 - Tudományos diskurzusok

Források

- VB, PB, NEB – Szhely, Vas megye, országos
- Tudományos diskurzusok – kb. 500 publikáció
- Vas megyei heti, napilapok, periodikák
- Keresőszavas keresések: Népszabadság, Szabad Föld, Ludas Matyi, Magyar Nemzet, Volán stb.
- Oral history interjúk
- Rendeletok, törvények, jogszabályok
- (Szakirodalom)

Kik és mennyien voltak az ingázók?

- Folyamatosan nőtt a számuk, arányuk, nőtt a nők száma és aránya is
- Ingázókon belül kb. 90-95% napi ingázó
- 1960-tól készültek megbízható KSH felmérések
- Szombathely aktív keresőinek
 - 1960-ban: 30%-a napi ingázó - 7159 fő – 13%-uk nő
 - 1970-ben: : 44%-a napi ingázó - 14.338 fő
- 1960 és 1970 között: az ipari munkahelyek száma közel húszezerrel nőtt
- Ingázók maradtak a beköltözöttek is? - csak az ingázás iránya változott?
- Kétlaki fogalom 2. virágkora (politikusok, szociológusok pl. Kozák Gyula)
 - Parasztból lett munkás, jövedelem pótlás: agrármunka

Statisztika

Fogyasztás 1965-ben és 1971-ben 1. Általános

- Fogalmak: városi és községi lakóhelyű munkások, a kettős jövedelműek, és paraszti háztartások
- Községi lakóhelyű munkások = ingázók
- Összes háztartás:
 - kiadásuk legnagyobb része: élelmiszer
 - kiadásuk legkisebb része: élvezeti cikkek
 - Élvezeti cikkekre fordított kiadásuk nőtt, élelmiszerre fordított kiadásuk csökkent
 - Szolgáltatási cikkekre fordított kiadásuk stagnált

Statisztika

Fogyasztás 1965-ben és 1971-ben 2. Községi munkások

- Kiadásaik 1965 és 1971-ben
 - 10-10% építkezésre
 - 10-10% szolgáltatásokra
 - 33-34% fogyasztási iparcikkekre
 - 6-7% élvezeti cikkekre
 - 42-37% élelmiszerekre
 - Ők fordították a legkevesebb összeget az élelmiszerekre, élvezeti cikkekre , fogyasztási iparcikkekre
 - Többet költöttek szolgáltatásokra mint a kettős jövedelműek
 - Többet fizettek építkezésre mint a városi munkások
 - **Az összes háztartás közül nekik volt a legkevesebb kiadásuk**

Megéléstörténet

Fogyasztás

„Minden hétvégén mentünk aへgyre, és amikor elmentünk nyaralni Jugoszláviába, ezek majdnem megőrltek.

De mondtam neki, hogy kapálni is elmentem.”

- Kollégák: irigység, meg nem értés
- Státuszszimbólum: autó befizetés
- Egyéni, külföldi nyaralás – szakszervezeti nyaralásból kimaradás
- Mosógép, TV
- Éttermek, kocsmák, büfék, cukrászdák kerülése
- Önerőből történő házbővítés, felújítás
- Ruházatra minimális kiadás
- Művelődésre minimális kiadás
- **Kiadásaik különbözőek és látványosak (utazás, tartós fogyasztási cikk, házépítés)**

- Ingázók már a munkahelykereséskor is hátrányos helyzetben voltak (adminisztrációs és jogi akadályok)
 - Ingázók elsősorban alacsonyabb fizetéssel járó nehezebb fizikai munkát kapták meg
 - Legnagyobb részük betanított vagy segédmunkásbért kapott
 - Legnagyobb részük nem vett részt aktívan a szakszervezetben, pártban, KISZ-ben – nem részesült előnyökből, juttatásokból
 - Fizetésükből származó bevételük
-

Az ingázók jövedelme és társadalmi helyzete munkahelyükön

„Mégkérdeztem apámtól, hogy délután négy körül hol lesznek, aztán mentem utánuk biciklin.

Fogtam a gyeplőt, mert az volt a mindenem.”

- Háztáji gazdaságok nagyobbak, több haszonállat a megengedettnél – munkaerőhiány
- Interjúalanyok 90% soha nem szakadt el a földtől
- Úgy érezték, hogy van eredménye – anyagi javak
- Kialakított munkamegosztás hirtelen felbomlása – tudás átadás
- 1968: Szhelyre ingázók több mint 2/3 szülei vagy testvére téeszben dolgozott, majdnem mindegyikük családtagja rendelkezett kertes házzal
- 1973: nem-mezőgazdasági munkás férfiak napi 2h, nők napi 1h ksigazdaság
- Ksigazdaságra fordított idő emelkedett
- 1976: ingázók alkotják a leghátrányosabb helyzetű társadalmi réteget – náluk jut a legtöbb idő a 2. gazdaságban végzett munkára

FORMÁK

„Volt olyan év hogy harminchat darab disznót állítottam elő a vállalatnak.

A disznók ott voltak velünk azon a pici helyen.

Voltak tyúkok és nyolcvan darab csibe is.”

- Állattartás Szombathelyen
- Állattartás falun élő rokonnál – etetése ingázó feladata is
- Állatok: sertés, baromfi
- Takarmány behozatala és eladása Szombathelyen
- Zöldség és gyümölcsstermesztés falun élő rokonnál, gyárban árulás
- Zöldség és gyümölcsstermesztés szombathelyi kertés házban
- Feldolgozott zöldségek, gyümölcsök eladása (pl. Savanyúság)

POLITIKAI DISKURZUSOK 1.

- Szombathelyi VB 1963-ban tárgyalta először a kérdéskört
- Összes felszólaló: problémás hogy az ingázók háztájival foglalkoznak, segítenek a téesznek
- Vas megyei VB 1970-ben továbbra is negatív vélemény
- „többször találkozhatunk olyan véleményekkel, hogy ezek az elérhetetlen emberek, a munkán kívül nem törődnek semmivel.”

POLITIKAI DISKURZUSOK 2.

- Ingázók érdekeinek figyelembe vétele – ingázók fogyasztásának elfogadása
- 1974: Országos Közművelődési Tanács megalakulása (elnök: Aczél)
- 1974: Aczél beszéde a Hazafias Népfront Országos Tanácsán: ingázók mezőgazdasági munkájának elismerése, háztáji termelés ösztönzése
- 13/1974 (VI.30.) háztáji zöldségtermelés fokozása
- Losonczy Pál nyilatkozatai
- 1035/1976 (XI.13.) minisztertanácsi határozat, 1976. évi közművelődési törvény

SAJTÓ

„Ott a hegyen termeltünk mindent, volt olyan év, hogy ötven zsák krumplit hozott haza a teherautó, aztán itt adtam el a krumplit az ismerősöknek.”

- Hatvanas években: Vas Népében kevés elismerő cikk
- 70-es évek második felétől: változás
- „Lehetséges, hogy ez a kétlaki életforma nem volt benne szocialista programunkban – de mindig beletartozott azonban az, hogy a dolgozó jól éljen. És bizonyos, hogy a kedvtelésből űzött munkálkodás, különösen, ha még a közellátás javát is szolgálja, semmi esetre sem idegen a szocialista eszmétől.”

Tudományos diskurzusok az ingázók mezőgazdasági munkájának társadalmi elfogadásáról

„A munkálkodás erénye (...) megbecsülendő vonás, érték,
aminek kárhoztatására, »megideologizált« lejáratására
szerintünk semmi szükség.”

(Böhm Antal-Pál László 1979)

„»Nem pusztán ellenségesen kell tehát tekintenünk a
paraszti hagyományörzést. (...) Szelektív kiválogatása
révén igenis a haladás szolgálatában is állíthatunk vagy
állíthatnánk egy-két jó paraszti hagyományt.”

(Csák Gyula 1977)

„az ingázók azért nem figyeltek a társadalomra, mert a társadalom sem figyelt rájuk”

(Berkovits György 1976)

„Az ingázókat nem az a kérdés izgatja hétvégén, hogy vasárnap hova megyünk kirándulni, sokkal inkább az, hogy milyen sürgős munkát kell elvégezni ezen a napon.”

(Lencsés Ferenc 1979)

Tudományos diskurzusok a
szabadidőre fordított kiadásokról

Tudományos diskurzusok a mezőgazdasági termelésről származó bevételekről

„Doktriner módon eltúlozták a magántulajdonosi helyzetükben rejlő veszélyt, másrészt figyelmen kívül hagyták azt, hogy e gazdaságokban megtermelt élelmiszer máshonnan aligha lesz pótolható.”

(Belényi Gyula 1974)

„Kétlaki családok mezőgazdasági termelése nélkülözhetetlen”

(Vágvölgyi András 1976)

„A bejárók mezőgazdasági munkáját „nem a kiegészítő jövedelemszerzés, hanem a szükségszerűség motiválja.”

(Lencsés Ferenc 1979)

„hiánygazdákodók”

(Berkovits György 1976)

- A társadalom egy része annak ellenére volt irigy és féltékeny az ingázók fogyasztására, hogy az ingázók fogyasztása alacsony volt
- Téves a gazdag ingázó toposz
- Ingázókat a mezőgazdasági munkára a munkahelyükön betöltött szerepük determinálta
- Politikai pártvezetés kommunikációját több mint másfél évtizedig az ideológia határozta meg
- Hetvenes évek második felétől uralták a gazdasági érdekek a politizálást
- Ingázók másképp fogyasztottak mint a városi munkások – nem volt ebben sem egységes a „munkásosztály”

Összegzés

Köszönöm a
figyelmet!

Képek forrása: Fortepan

